

Käes on viljapuude lõikamise aeg

Eesti Arboristide Ühing

Mida peaks enne viljapuu lõikamist endale selgeks tegema?

Puu lõikusel peab olema eesmärk, mis määrab lõikamise tegeliku vajaduse. Kui tekib mõte enda koduaias viljapuid lõigata, siis tasub endalt kindlasti küsida, milleks? Kui läheneda puule ilma mingisugust eesmärki ja teadmisi omamata, siis võib tulemuseks olla rikutud välimusega puu. Inimesed jagunevad üldjuhul kolmeks: on need, kes soovivad oma puult rohkem saaki saada ja need, kes vastupidiselt soovivad vähem õunu ja lehti ning kolmandaks on inimesed, kes soovivad lihtsalt, et viljapuu näeks kena välja ja täidaks aias kõrghaljastuse rolli. Ilumeel on aga väga erinev ja sellepärast võib soovitud eesmärgi saavutamine minna vastuollu puu esteetilise välimusega ja sealhulgas tehakse puule valede lõikusmeetoditega liiga, mis omakorda kahjustab puu tervist ja vähendab eluiga.

Loomulikult on võimalik puusõbralike tövõtetega viljapuud enda soovi järgi kujundada, kuid kui alustada lõikusega siis kui puu on aias kasvanud juba aastakümneid, peab mõistma, et kõiki eesmärke ei ole enam võimalik saavutada. Kui vana õunapuu on juba väga suureks kasvanud, on puusõbralikum teha võrale kerge hoolduslõikus ja nautida puu loomulikku ilu. Noorel puul peab võra kujundamist alustama aga juba varakult - soovitud kõrgust silmas pidades saab puud hakata kujundama selliselt, et ta tulevikus liiga kõrgeks ei kasvagi.

Millal on õige aeg viljapuid lõigata?

Kui me oleme endale selgeks teinud puu lõikuse eesmärgi, siis on oluline teada, millal on puu liigist lähtuvalt õige lõikusaeg. Kuivade okste lõikusel ei ole vahet, millisel aastaajal me seda teeme, aga elusate okste eemaldamisel peame puu tervist silmas pidades valima parima aja. Viljapuid, näiteks õuna- ja pirnipuid võib lõigata kevadel siis, kui suuremad temperatuurikõikumised on möödas kuni hiljemalt aprilli keskpaigani, enne kui pungad hakkavad puhkema. Tugevaid miinuskraade esineb veel ka märtsi esimesel nädalal, nii et kui vähegi võimalik, siis ei tasu päris esimesel võimalusel puu otsa tormata. Temperatuurikõikumised võivad värskelt tekitatud lõikehaavu kahjustada! Samas ei tasu lõikusega ka hilja peale jääda, sest juba aprilli keskel hakkab puu punguma ja lehtima.

Kuna kevadine aeg viljapuu lõikamisel on väga lühike, siis seetõttu on hea teada, et neid võib lõigata ka suvel, siis kui puud on juba täislehes. Suvisel ajal imavad lehed mahla lõikehaavadest mööda ja haavad paranevad kiiremini. Suvise lõikuse miinus on see, et õues

võib olla palav ja puu otsas ronimine on ebameeldivam. Samuti on tihedas võras keerulisem orienteeruda.

Suvised lõikuse tulemusel tekib puule üldjuhul vähem vesikasve, kuid kui lõikus on olnud väga mahukas, siis nendest siiski ei pääse. Seega, kui soovime ergutada vesivõsude kasvu näiteks noortel puudel, siis on soovituslik puid lõigata kevadel. Kui aga soovime vähem võsusi, siis on suvi väga hea aeg. Juhul kui puid lõigatakse kevadel, siis on soovituslik juuni lõpus või juuli alguses puud üle vaadata ja veel rohtsed vesivõsud ära rebida. Hiljem hakkavad võsud puituma ja siis tuleb need juba kääridega eemaldada.

Luuviljaliste puhul on ajaaken, mil puid lõigata veel lühem, kui õunapuudel, sest kui ploomi- ja kirsipuid lõigata vales ajal, siis jookseb haavadest kummivoolus, mis ei lase neil paraneda. Luuviljalisi on soovitatav lõigata varakevadel, aga pigem märtsis, mitte aprillis. Sarnaselt õuna- ja pirnipuudele võib luuviljalisi lõigata ka suvel kui puud on täislehes.

Kuidas puule lõikamisega võimalikult vähe kahju teha?

Puu lõikamisel peame silmas pidama, et liiga suured lõikehaavad kahjustavad puud pikas perspektiivis, tekitades seenhaigustele võimaluse puu nõrgestamiseks. Sellepärast on oluline alustada noorte puude lõikamisega varakult, et me ei peaks tulevikus suuri lõikehaavu tegema. On olukordi, kus suuremate okste lõikus on möödapääsmatu ja õunapuud ning pirnipuud saavad sellises olukorras pigem hästi hakkama, aga erinevalt eelnimetatutest ei talu luuviljalised suuremaid lõikeid kuna nad ei taastu neist hästi. Peab silmas pidama ka seda, et luuviljalistel ongi loomu poolest tihe võra ja ei ole mõistlik neile läheneda samamoodi, kui õuna- või pirnipuudele.

Lisaks suurte lõikehaavade vältimisele on oluline mitte tekitada koorerebendeid või jätta tüükaid - tavaliselt need kas kuivavad või kasvatavad palju ebavajalikke vesivõsusi. Rebendite vältimiseks peab oksa lõikama mitmes osas: esmalt eemaldada suurem osa oksast, kasutades alt ja pealt lõiget ning siis järelejäänud tüügas, mida võiks samal ajal teise käega kinni hoida. Kettaagi kasutades peame muidugi mõlemad käed sae küljes hoidma, et vältida tagasilöögi ohtu! Üldjuhul võiks lõigatava oksa suurus olla selline, et kettaagi polegi vaja, sellise kavala meetodiga teeme puule vähem liiga.

Kasutades pikki oksakääre, millega on hea kõrgel asuvaid vesivõsusi lõigata, peame arvestama sellega, et päris tüve lähedalt on sellega raske oksa eemaldada. Paljud inimesed seda ei üritagi ja sel juhul on tulemuseks suured mügarikud, sest iga järgmine aasta jäetakse eemaldatavast võsust järele väike tüügas (tavaliselt mitu tüügast kõrvuti), mis muudkui kasvab ja kasvab, kuni moodustub suur mügarik, mis puu jaoks on mädanikukolle! Lõiked tuleb teha tüve lähedalt, kuid mitte päris siledalt tüve suhtes. Selliselt on puu võime haava parandamiseks kõige efektiivsem.

Milline tagajärg on liigsel okste eemaldamisel?

Mida rohkem me puudelt ühe lõikuskorraga oksti eemaldame, seda rohkem võsusi me „tänutäheks“ saame. Peale ohtrat lõikust võib kindel olla, et järgmised aastad on sisustatud võsustunud puude kujundamisega. On täiesti loomulik, et puu reageerib ohtrale lõikusele hulgaliste vesivõsudega kuna tahab eemaldatud lehemassi tagasi saada. Levinud on ka arusaam, et kui me eemaldame puudelt ladvad, siis saame vähem õunu ja sügisene aiakoristus muutub lihtsamaks. Tegelikkus on hoopis midagi muud - niiõelda vihmavarjuks lõigatud puud võivad hakata hoopis rohkem vilju kandma, sest vilju soodustavad ained liiguvad just horisontaalsetes okstes. Seega saame tulemuseks iga aastase vesivõsude lõikamise kohustuse ja veelgi rohkem õunu!

Kuidas viljapuid lõigata nii, et lõikaja ise ja puu tervis ei satuks ohtu?

Mistahes puude lõikamisel on väga oluline järgida tööohutust. Kõige suurem risk tekib siis, kui inimene kasutab lõikamisel redelit ja kettsaagi, sel juhul on väga suur risk tööõnnetuseks. Redeli peab korralikult fikseerima, vajadusel selleks väiksemat koormarihma vms kasutades, ning kõrgustes töötamisel kiivrit kasutama. Ka paari meetri kõrguselt kukkudes võib just kiiver see olla, mis töö tegijat hullemast päästab! Kettsaagi kasutades on oluline kasutada turvavarustust nagu prillid, kõrvaklapid ja kaitseriided.

Kui käime viljapuid lõikamas mitmes aias, on oluline terariistade desinfitseerimine, et vältida seenhaiguste rändamist ühest aiast teise. Tööriistad tasub valida vastavalt vajadusele, aga igal juhul peaksid need olema teravad, et lõiked jääksid siledad ja töötamine oleks ergonomiline. Tööriistade valik aianduspoodides on väga lai ja soovituslik on kääre enne käes proovida, kui need ostukorvi panna. Mõned oksakäärid on suurema käe jaoks, mõnel saab aga lõikamise haaret reguleerida vastavalt käele ja lõigatava oksa suurusele.